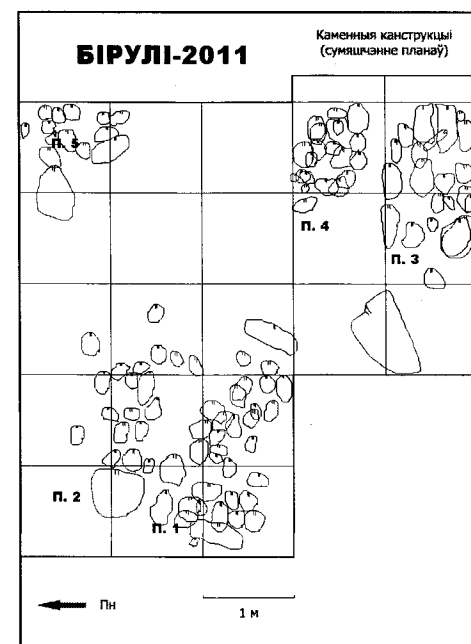


АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ НА КУРГАННА-ЖАЛЬНІЧНЫМ МОГІЛЬНІКУ КАЛЯ в. БІРУЛІ ДОКШЫЦКАГА РАЁНА ў 2011 г.

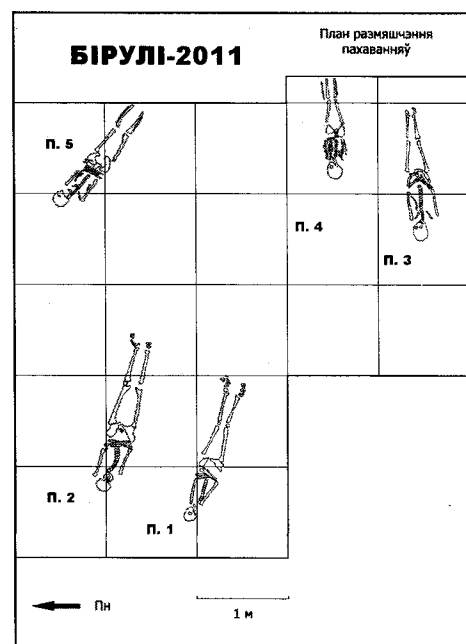
Адметнай катэгорыяй пахавальных помнікаў XIV — XVIII стагоддзяў з'яўляюцца курганна-жальнічныя могільнікі — пахавальныя групы, што ўключаюць земляныя і каменныя курганы, грунтовыя магільнікі з каменнымі абкладкамі, вялікімі валунамі ў галавах і нагах [1, с. 125 — 126]. Значная канцэнтрацыя курганна-жальнічных могільнікаў назіраецца ў паўднёвай частцы Беларускага Падзвіння, у тым ліку на тэрыторыі Докшыцкага раёна. У 2011 годзе археалагічны атрад Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта прыцягваўся да раскопак на курганна-жальнічным могільніку каля в. Бірулі Докшыцкага раёна, якія праводзіліся Інстытутам гісторыі НАН Беларусі (к.г.н. А.В. Вайцяховіч). Могільнік пачаў існаванне ў X стагоддзі і ўяўляе сабой комплекс розначасовых пахаванняў [2, с. 218]. Курганныя пахаванні могільніка на працягу шэрага гадоў вывучаюцца А.В. Вайцяховічам [2, с. 218]. Прадметам нашага даследавання сталі грунтовыя магільнікі, пазначаныя каменнымі канструкцыямі.

На могільніку быў закладзены шурф плошчай 21,8 м², арыентаваны па баках света (гл. мал. 1). З паўночна-ўсходняга і паўднёва-заходняга бакоў ад шурфа знаходзіліся курганы. Размяшчэнне камянёў намагільных канструкцый дазваляла меркаваць наяўнасць у межах шурфа чатырох пахавальных комплексаў. У ходзе раскопак было выяўлена і ўскрыта пяць пахаванняў (гл. мал. 2).

Пахаванне 1 размяшчалася ў паўднёва-заходнім куце шурфа. Намагільны насып адсутнічаў. Каменная канструкцыя складалася з 33 камянёў, у тым ліку 14 — на дзённай паверхні і 19 — у запаўненні магільні. Звонку магільнік маркіравалася двума вялікімі валунамі, адзін з якіх быў змешчаны ў галавах, а другі — на адлегласці 0,5 м ад ног пахаванага. Паміж імі размяшчаліся камяні меншых памераў. Намагільную канструкцыю можна аднесці хутчэй да абкладкі магільні па перыметры, чым да вымасткі.



Мал. 1. Могільнік каля в. Бірулі Докшыцкага р-на. Каменныя канструкцыі (сумяшчэнне планаў надмагільных і ўнутрымагільных канструкцый).



Мал. 2. Могільнік каля в. Бірулі Докшыцкага р-на. План размяшчэння пахаванняў.

У запаўненні магільні камяні ўтваралі суцэльную вымастку. Глыбіня залягання касцяка складала 0,82 — 0,96 м. Арыентацыя шкілета блізка да паўночна-заходняга, з адхіленнем на захад. Рукі складзены на жываце, правая пакладзена на левую. Рэшткаў труны не выяўлена, пахавальны інвентар адсутнічаў.

Паводле вынікаў антрапалагічнай экспертызы парэшткаў, праведзенай старшым выкладчыкам Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта В.А. Емялянчык², пахаваны — мужчына ва ўзросце 30—40 гадоў. На патылічнай косці пахаванага зафіксаваны сляды рэзаных ран.

Пахаванне 2 размяшчалася каля паўночна-заходняга кута шурфа на адлегласці 0,75 м ад пахавання 1. Намагільны насып адсутнічаў. Пахаванне маркіравалася вымасткай, што складалася з 20 камянёў. У галавах пахавання размяшчаліся вялікі валун, астатнія камяні канструкцыі былі меншых памераў. У запаўненні магільні валуны не сустракаліся. Глыбіня залягання касцяка складала 0,88 — 0,93 м. Шкілет арыентаваны амаль аналагічна шкілету пахавання 1 — на паўночны захад з невялікім адхіленнем на захад (большым, чым у пахаванні 1). Рукі складзены на грудзях, левая пакладзена на правую. Рэшткаў труны і пахавальнага інвентара не выяўлена.

У запаўненні магільні камяні ўтваралі суцэльную вымастку. Глыбіня залягання касцяка складала 0,82 — 0,96 м. Арыентацыя шкілета блізка да паўночна-заходняга, з адхіленнем на захад. Рукі складзены на жываце, правая пакладзена на левую. Рэшткаў труны не выяўлена, пахавальны інвентар адсутнічаў.

² Аўтар выказвае ўдзячнасць В.А. Емялянчык за праведзеную антрапалагічную экспертызу.

Па даных антрапалагічнай экспертызы, пахаваны — мужчына ва ўзросце 30—40 гадоў.

Пахаванне 3 размяшчалася ў паўднёва-ўсходнім куце шурфа. Намагільны насып адсутнічаў. Пахаванне маркіравалася вымасткай з 9 камянёў, якая пакрывала заходнюю палову пахавання. Акрамя таго, на адлегласці 0,75 м на паўночны захад ад магільні знаходзіўся вялікі валунны камень, які мог таксама належыць да пахавання 3 і размяшчацца ў галавах. У запаўненні магільні было выяўлена яшчэ 13 валуноў, сканцэнтраваных пераважна ва ўсходняй палове пахавання. Глыбіня залягання касцяка складала 0,74 — 0,9 м. Шкілет арыентаваны на захад з нязначным адхіленнем на поўдзень. Рукі складзены на жываце, левая пакладзена на правую. Рэшткаў труны не выяўлена. Пахавальны інвентар адсутнічаў.

Паводле вынікаў антрапалагічнай экспертызы, пахаваны — мужчына ва ўзросце 30—40 гадоў.

Пахаванне 4 было размешчана каля паўднёва-ўсходняга кута шурфа на адлегласці 0,6 м ад пахавання 3. Намагільны насып адсутнічаў. Пахаванне маркіравалася па перыметры абкладкай з 7 камянёў, сканцэнтраваных у заходняй палове пахавання. У запаўненні магільні знаходзілася яшчэ 9 камянёў, што ўтваралі вымастку. Камяні таксама былі сканцэнтраваны ў заходняй палове пахавання. Глыбіня залягання касцяка складала 0,76 — 0,9 м. Шкілет арыентаваны на захад з нязначным адхіленнем на поўдзень аналагічна шкілету пахавання 3. Рукі складзены на грудзях, левая пакладзена на правую. Рэшткі труны адсутнічалі, пахавальны інвентар таксама не выяўлены.

Па выніках антрапалагічнай экспертызы, нябожчык — дзіця ва ўзросце 10—11 гадоў.

Пахаванне 5 было размешчана ў паўночна-ўсходнім куце шурфа. Намагільны насып адсутнічаў. Пахаванне маркіравалася вялікім валунным камянем, пастаўленым у галавах. У запаўненні магільні выяўлена вымастка з 13 камянёў, часткова размешчаных над касцяком, часткова пакладзеных збоку ад яго. Глыбіня залягання касцяка складае 0,74 — 0,82 м. Шкілет арыентаваны на паўночны захад. Рукі складзены на грудзях, левая пакладзена на правую. Рэшткі труны адсутнічалі. Пахаванне мела інвентар, прадстаўлены двума завушніцамі з меднага сплаву (бронзы). Акрамя таго, адна костка фалангі пальца рукі, выяўленая на тазавых костках, мела адбітак злёзнага колеру — след карозіі ад вырабу з меднага сплаву. Гэта ўказвае на тое, што ў складзе пахавальнага інвентара меўся пярсцёнак, які не захавалася.

Паводле вынікаў антрапалагічнай экспертызы, пахаваная — жанчына ва ўзросце 20—30 гадоў.

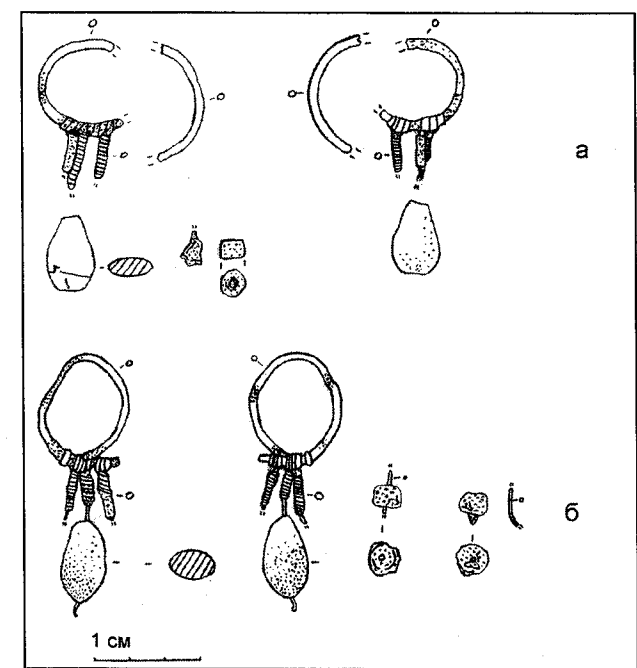
Завушніцы з пахавання 5 кольцападобныя, з трыма стрыжнямі-прывескамі на кожнай (гл. мал. 3). Да падвесак мацаваліся дадатковыя касцячныя і металічныя дэталі. Завушніцы маюць аналогіі ў прыбалтыйскіх матэрыялах і даюцца XIV — пачаткам XVI стагоддзя [3, с. 79 — 80].

Пахаванне 5 размешчана практычна ў раўчыку кургана, прымыкаючага да шурфа з паўночнага ўсходу і даследаванага А.В. Вайцяховічам. Курган меў упускныя пахаванні. У адной з упускных магільні была выяўлена манета XVI стагоддзя. Можна выказаць меркаванне, што для ажыццяўлення грунтовых пахаванняў, у першую чаргу, выкарыстоўвалася міжкурганная прастора. У далейшым, па меры запаўнення міжкурганнай прасторы, пахаванні пачалі ўпускацца ў насыпы курганноў.

Такім чынам, першым, верагодна, было зроблена пахаванне 5, якое датуецца на падставе знаходкі завушніцы XIV — пачаткам XVI стагоддзя. Пахаванні 1—4 маглі быць зроблены пасля пэўнага прамежку часу, улічваючы арыентыроўку касцякоў, адрознюю ад арыентыроўкі шкілета пахавання 5. У далейшым былі зроблены пахаванні, упушчаныя ў насып кургана, прымыкаючага да шурфа з паўночнага ўсходу.

Літаратура і крыніцы:

- Археалогія Беларусі: у 4 т. — Мінск: Беларуская навука, 1998—2001. — Т. 4. Помнікі XIV — XVIII стст. / В.М. Ляўко [і інш.]; пад рэд. В.М. Ляўко [і інш.]. — 2001. — 597 с.; іл.
- Вайцяховіч, А.В. Асаблівасці пахавальнага абрада курганнага могільніка Бірулі (Парэчка) Докшыцкага раёна Віцебскай вобл. / А.В. Вайцяховіч // Матэрыялы па археалогіі Беларусі. — 2008. — Вып. 15. — С. 218—235.
- Шаблюк, В.У. Сельскія паселішчы Верхняга Панямоння: XIV — XVIII стст. / В.У. Шаблюк. — Мінск: Беларуская навука, 1996. — 119 с.; іл.



Мал. 3. Могільнік каля в. Бірулі Докшыцкага р-на. Індывідуальныя знаходкі з шурфа 2011 г. Левая (а) і правая (б) завушніцы з пахавання 5. Малюнак А.Л. Коца

Тем не менее, политическая история формирующихся государственных образований на севере и юге Восточной Европы была не лишена определенных трудностей, которые, видимо, и явились основной причиной проявления интереса к разделявшей эти области Полоцкой волости Рогволода. Как признают российские исследователи, уход Олега с Игорем на юг создал политический вакуум в Северо-Западном регионе восточного славянства [18, с. 210]. Поэтому в 970–980-х годах на княжение в Новгород по просьбе новгородцев отправляется Владимир, сын киевского князя Святослава Игоревича. И с этого момента выявляется истинное значение Полоцкого княжества, которым в то время правил пришедший «из-за моря» Рогволод. Намередаясь занять главный киевский стол, Владимир, как и его брат Ярополк (уже сидевший на этом столе), просит руки полоцкой княжны Рогнеды, предполагая посредством брака с нею подчинить себе Полоцкое княжество, территориально разделяющее Новгородскую и Киевскую волости (земли) и владеющее выходом к устью Западной Двины, открывающим дополнительные стратегические возможности. Не получив согласия на брак, Владимир насильно берет в жены Рогнеду, при этом огнем и мечом добиваясь включения Полоцкого княжества в состав своих владений.

В конце X века сын Владимира Изяслав вместе с матерью возвращается в ее «отчину», где должен был осуществлять управление Полоцким княжеством в качестве наместника киевского князя. Не случайно на рубеже Полоцкой и Киевской волостей построен город Изяславль. Однако Изяслав занял полоцкий стол и положил начало управлению Рогволодовичей Полоцкой землей на протяжении всего ее существования.

Становление государственной идеологии в Восточной Европе связано с внедрением христианства на ее земли. Крещение Руси (988–990 годы) при Владимире, отраженное в киевских и новгородских источниках, носило принудительный характер и сопровождалось актами неповиновения. Что же касается Полоцкого княжества, то на его территории христианство распространялось постепенно (на протяжении XI–XII веков), и даже коллективное погребение, выявленное в Друцке, характеризует мирное сосуществование язычества с христианством в середине XII века [4]. Поэтому в контексте развития ранних государственных образований Восточной Европы и их идеологии также вырисовываются определенные различия между ними на раннем этапе формирования этой идеологии.

Отрывочные сведения письменных источников, подкрепленные данными широких археологических исследований основных центров Полоцкой земли (Полоцка, Друцка, Минска, Витебска), показывают не только рост территории этого раннегосударственного образования, но и те тенденции, которые способствуют ее распаду в XII–XIII веках.

В конце X – начале XI века территория Полоцкого княжества расширяется за счет включения в нее Витебского Подвинья и племенных образований с центрами в Лукомле и Друцке, где присутствует значительный компонент южнорусского населения [11, с. 38–39]. Около 1024 года южная периферия Полоцкой земли расширилась за счет Менской волости, также вошедшей в ее состав по соглашению с Ярославом Мудрым [2, 1993]. В распоряжении государственными доходами главенствующая роль принадлежала княжескому дому Рогволодовичей. Печать полоцкого князя Изяслава (найденная в Новгороде) подтверждает, что он являлся верховным распорядителем государственной земли и, следовательно, полноправным главой Полоцкого государства.

Полоцкий князь Всеслав (Чародей) на протяжении своего правления пытался расширить владения до реки Днепр, а также совершал набеги на Псков (1065 год) и Новгород (1066 год) с целью подчеркнуть перед киевскими князьями значение Полоцкой земли в политической сфере взаимоотношений древнерусских государственных образований. Факт правления, хотя спонтанного и непродолжительного, Всеслава полоцкого в Киеве также говорит о том, что современники воспринимали его не только как одного из полоцких Рогволодовичей, но и как представителя княжеского рода Рюриковичей, имеющего основание занимать киевский стол. В то же время территориально-политическая закрытость Полоцкой земли для иных правителей рода Рюриковичей оставалась неизменной.

В историческом развитии древнегосударственных центров Восточной Европы остается еще немало нерешенных вопросов, требующих объективной и взвешенной оценки. Предстоит новый этап накопления и рассмотрения фактов, борьбы мнений, вынесения на обсуждение гипотез, претендующих на успех. Представляется перспективным дальнейшее исследование тех различий и противоречий, которые существовали между основными носителями древней восточноевропейской государственности: Киевом, Новгородом и Полоцком. Такой подход будет способствовать более объективному объяснению хода исторического процесса на означенной территории.

Литература и источники:

1. Еремеев, И.И. Полоцкая земля // Русь в IX–XI веках: археологическая панорама / И.И. Еремеев; Ин-т археологии РАН; отв. ред. Н.А. Макаров. – Москва; Вологда: Древности Севера, 2012. – 496 с.: илл.
2. Заяц, Ю.А. Полоцкие события «Саги об Эймунде» / Ю.А. Заяц // Полоцкий летописец. – № 1 (2). – Полоцк, 1993. – С. 5–11.

3. Левко, О.Н. Начальный этап формирования Полоцкого государства / О.Н. Левко // Полацк: карані нашага радавода. Полацкая зямля як сацыякультурная прастора ўзнікнення і развіцця беларускага этнасу і нацыянальнай дзяржаўнасці. – Полацк, 1996. – С. 36–41.
4. Левко, О.Н. Курган с массовыми погребениями XII века в Друцке / О.Н. Левко, А.В. Войтехович // Археологія і даўня історыя Украіны. – Київ: Інститут археологіі НАН Украіны, 2010. – Вип. 1. Проблеми даўняўрусьскай та сярэднявечнаў археологіі. – С. 371–378.
5. Левко, О.Н. Витебск на пути «из варяг в греки» / О.Н. Левко // Материалы по археологии Беларуси / Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории; редкол.: О.Н. Левко (гл. ред.) [и др.]. – Минск: Беларус. навука. – Вып. 21: Вывучэнне археалагічных помнікаў на тэрыторыі Полацкай зямлі (да 1150-годдзя Полацка). – 2011. – С. 154–159.
6. Левко, О.Н. Полоцкая земля в государствообразующих процессах Восточной Европы / О.Н. Левко // Полацк у гісторыі і культуры Еўропы: матэрыялы міжнароднай навук. канф. Полацк, 22–23 мая 2012 г. – Мінск, 2012. – С. 22–30.
7. Лопатин, Н.В. Северные рубежи раннеславянского мира в III–V вв. н.э. / Н.В. Лопатин, А.Г. Фурасов; Российская акад. наук, Ин-т археологии, Гос. Эрмитаж. – Москва: Ин-т археологии РАН, 2007. – 251 с.: ил., табл.; 29 см. – (Раннеславянский мир. Археология славян и их соседей: Сер. науч. публикаций; Вып. 8).
8. Насонов, А.Н. «Русская земля» и образование территории Древнерусского государства / А.Н. Насонов. – Москва, 1951. – С. 25–28.
9. Носов, Е.Н. Новгород и Рюриково городище в IX–XI вв. (к вопросу о происхождении Новгорода) / Е.Н. Носов // Труды V Международного конгресса славянской археологии. Киев, 18–25 сентября 1985 г. – Москва, 1987. – С. 5–14.
10. Носов, Е.Н. Новгородское (Рюриково) городище / Е.Н. Носов. – Ленинград, 1990. – 212 с.
11. Полоцк: Полоцк и Полоцкое княжество (земля) в IX–XIII вв., летопись древних слоев, Полоцк и его округа в XIV–XVIII вв., ремесло, денежное обращение и торговые связи Полоцка в средневековье (по данным археологии, нумизматики и письменных источников), культура и просвещение в средневековом Полоцке / О.Н. Левко [и др.]; редкол.: А.А. Коваленя (гл. ред.); науч. ред. О.Н. Левко; Нац. акад. наук Беларуси, Ин-т истории. – Минск: Беларус. навука, 2012. – 743 с.: ил. – (Древнейшие города Беларуси).
12. Рыбаков, Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII–XIII вв. / Б.А. Рыбаков. – Москва, 1982. – С. 55–90.
13. Рябцевич, В.Н. Дирхамы арабского халифата в денежном хозяйстве Полоцкой земли (IX–X вв.) / В.Н. Рябцевич // Славяне и их соседи (Археология, нумизматика, этнология). – Минск, 1998. – С. 66–80.
14. Седов, В.В. Истоки восточнославянской государственности / В.В. Седов. – Москва, 1999. – 144 с.
15. Шадыра, В.І. Беларускае Падзвінне (I тысячагоддзе н.э.) / В.І. Шадыра. – Мінск, 2006.
16. Шмидт, Е.А. Особенности этнокультурного развития племен Смоленского Поднепровья и смежных территорий в VIII–X вв. н.э. / Е.А. Шмидт // Гісторыка-археалагічны зборнік. – 2006. – Вып. 22. – С. 113–120.
17. Штыхов, Г.В. Формирование полоцких кривичей / Г.В. Штыхов // Iš baltų kultūros istorijos. – Vilnius: Diemedis, 2000. – С. 209–218.
18. Янин, В.Л. О начале Новгорода // У истоков русской государственности. К 30-летию археологического изучения Новгородского Рюрикова городища и Новгородской областной археологической экспедиции / В.Л. Янин // Историко-археологический сборник: материалы международной науч. конф. 4–7 октября 2005 г. Великий Новгород. – С.-Петербург, 2007. – С. 205–212.

П.М. Кенько (Минск)

НАБОРНЫЙ ПОЯС ИЗ КУРГАННОГО МОГИЛЬНИКА НЕБЫШИНО

В 1,6 километра на запад от деревни Небышино Бегомльского сельсовета Докшицкого района Витебской области находится курганный могильник. Состоит из 13 курганов, вытянутых двумя цепочками вдоль края возвышенности.

В 2011 году А.В. Войтеховичем проводились раскопки на этом могильнике. Наиболее интересным является курган № 4. Курган овальной формы имеет размеры по линии запад – восток 9 м, север – юг 7,4 м. Высота 1,2 м. Часть насыпи повреждена кладоискательской ямой. С южного и северо-западного боков прослеживаются ровики.

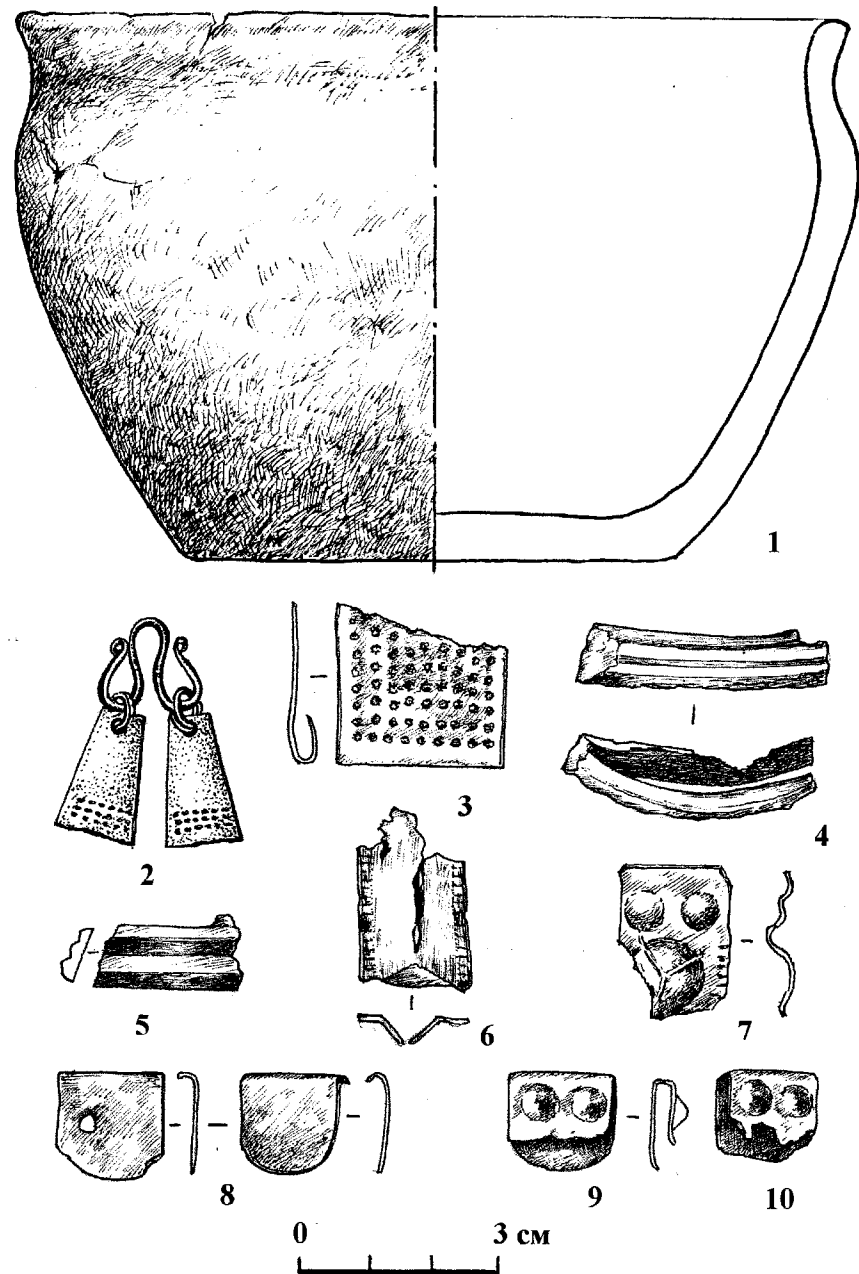


Рис. 1. Курган № 4 возле д. Небышино.

1 – глиняный сосуд; 2 – привеска; 3 – 10 – детали поясного набора.

сдвоенная поясная накладка (рис. 1: 4). Длина 30,9 мм, ширина 9,5 мм, толщина пластин 3,3 мм. По краям пластины скреплены между собой заклепками. Изделие сильно деформировано и выгнуто от воздействия высоких температур. Также найден и фрагмент еще одной оплавленной рифленой пластины от подобного типа накладок (рис. 1: 5).

4. Фрагмент орнаментированной тисненой, с трапециевидным выпуклым выступом накладки (рис. 1: 6). Ширина 16,2 мм, длина (обломана) 28 мм, толщина пластины 1,2 мм. Идентичная накладка была найдена на селище Лужесно Витебского района Витебской области, датируется VII – VIII веками [2, с. 34, 36, рис. 20: 1].

5. Фрагмент накладки с тремя полукруглыми выпуклыми выступами, на центральном выступе изображение трех лучей, расходящихся из центральной точки (рис. 1: 7). Ширина накладки 17,2 мм, длина (обломана) 24 мм, толщина 1 мм. Похожая по технике изготовления и крепления накладка найдена в могильнике Полибино, который находится в бассейне Ловати, где погребение датируется VII – VIII веками [1, с. 29, 32, табл. 25: 5].

6–8. Сломанная на две части оковка (рис. 1: 8). Размеры 16,5 x 16,5 мм, толщина пластины 1 мм. В одной из частей имеется отверстие диаметром 2 мм. Еще две оковки имели по два полукруглых

погребение размещалось в юго-западной части насыпи на уровне горизонта. Представляло собой пятно пережженных костей размером по линии север – юг 1,8 м, запад – восток 2,8 м. В западной части погребение сверху было перекрыто пельно-угольной прослойкой. С юго-восточного края пятна в материке была выявлена ямка диаметром 0,65 м и глубиной 0,38 м, заполненная также пережженными костями. Общий вес костей составил 5 кг. Кроме костей человека в погребении были выявлены кости коня, овцы, зайца, куницы, медведя, птицы.

Возле юго-восточного края ямки на расстоянии 0,15 м от него на горизонте найден перевернутый лепной горшок (рис. 1: 1). Между ямой и горшком находился S-подобный держатель с подвешенными к нему двумя трапециевидными подвесками из цветного металла (рис. 1: 2).

В ямке вместе с костями было найдено 8 фрагментов поврежденных огнем накладок от поясного набора. Изготовлены из цветного металла.

1. Фрагмент пластины с загнутым краем украшен пуансонным точечным орнаментом (рис. 1: 3). Размеры пластины 27 x 26,5 (обломана) мм, толщина пластинки 1,5 мм.

2–3. Литая рифленая

выпуклых выступа. Размеры 16 x 16,5 мм (рис. 1: 9) и 13,7 x 15,7 мм (рис. 1: 10). Толщина пластин 0,7 мм. Аналогичные бронзовые оковки были найдены в кургане № 2 Цурковского могильника Смоленской области, датируется VIII – IX веками [1, с. 30, 32, табл. 25: 2].

Исходя из обряда и инвентаря, погребение в кургане могло произойти во второй половине VIII – IX веке. Вероятно, на специально расчищенной площадке была выкопана ямка, куда ссыпали пережженные кости и часть погребального инвентаря, сама кремация происходила поблизости. Можно только предположить, что поясной набор был намного богаче, но значительная его часть была повреждена огнем и превратилась в оплавленные слитки цветного металла.

Литература и источники:

1. Седов, В.В. Длинные курганы кривичей / В.В. Седов / Археология СССР: свод археологических источников; под ред. Б.А. Рыбакова. – Москва: Наука, 1974. – Е 1–8. – 69 с. с прил.
2. Штыхаў, Г.В. Крывічы: Па матэрыялах раскопак курганоў у Паўночнай Беларусі / Г.В. Штыхаў // Мінск: Навука і тэхніка, 1992. – 191 с.

М.В. Клімаў (Мінск)

ЛУЧАНСКИ ГРУНТОВЫ МОГІЛЬНИК II:
ПЫТАННІ АРХЕАЛАГІЧНАЙ ІНТЭРПРЭТАЦЫІ

Археалагічны комплекс Лучна-1 знаходзіцца на ўсход ад Полацка і даследаваўся ў 1998–2005 і 2010–2012 гадах. У выніку, на комплексе было вывучана больш за 6000 кв. м. Да 2010 года на помніку Лучна-1 вылучалася 3 асноўных комплексы: комплекс паселішча і феадальнай сядзібы XI – 1-й паловы XIII стагоддзя; феадальная сядзіба канца XIV – 1-й паловы XVI стагоддзя, грунтовы могільнік (I) 2-й паловы XVI стагоддзя. У выніку археалагічных раскопак у межах грунтовага могільніка I было выяўлена 17 пахаванняў з рэшткамі 18 шкілетаў. У храналагічнай схеме помніка Лучна-1 перыяд паміж канцом XII – пачаткам XIII стагоддзя і канцом XIV – пачаткам XV стагоддзя на помніку звязваўся з адсутнасцю жыццядзейнасці, таму гэты перыяд умоўна называўся «невядомым». З такімі меркаваннямі праводзілася і праца на помніку ў 2010 годзе, калі раскоп IX плошчай 1140 кв. м быў выцягнуты ўздоўж ракі, дзе раней быў шлях, таму раней гэта плошча не даследавалася. Пры працы на помніку ў межах 2-га раскопачнага пласта ніжэй 0,2–0,4 м ад дзённай паверхні ў паўночна-ўсходняй частцы раскопа пачалі фіксавацца вялікія валуны, сярод якіх нават была выяўлена частка жорана (мал. 1). Спачатку меркавалася, што перад намі рэшткі падмурка драўлянай пабудовы. Безумоўна, насцярожвала тое, што камяні знаходзіліся ў выкладках, якія не ўтваралі чатырохкутнай фігуры. Пасля зняцця камянёў пачалася зачыстка мацерыка, і раптам прыйшлося канстатаваць, што пад камянямі не мацерык, які складаўся з жоўтага пяску, а светла-шэры пласт з уключэннямі мелкіх вуголяў, пяску і мелкіх фрагментаў керамікі. Ямы з падобнымі асаблівасцямі не звязваліся спачатку з пахавальнай абраднасцю, бо яны знаходзіліся побач з ямамі, якія звязваліся з пабудовамі XV – 1-й палове XVI стагоддзя (мал. 2: яма № 7, яма № 9) і, да таго ж, не ўтрымлівалі ні костак, ні якога-небудзь інвентару. Нагадаем, што Лучанскі грунтовы могільнік I таксама вызначаўся адсутнасцю інвентару, але наяўнасцю рэшткаў шкілетаў і цвікоў ад трун. Па форме ж выяўленыя ямы нагадвалі пахавальныя, падобныя да ям грунтовага могільніка I. Такім чынам, зрабілася зразумелым, што перад намі пахавальныя ямы без пахаванняў, а пры будаўніцтве і існаванні феадальнай сядзібы ў XV – 1-й паловы XVI стагоддзя нават будаўнікі не ведалі аб існаванні могільніка і пабудовы гэтага перыяду ставіліся «на костках». Былі толькі часткова знесены камяні, якія ўкладалі над пахаваннямі, аддаленымі ад берага ракі Заходняй Дзвіны [6, с. 328]. Часткова гэтыя камяні захаваліся ўздоўж берага ракі Заходняй Дзвіны, што і было выяўлена падчас раскопак. У гэтай паўночна-ўсходняй частцы раскопа, відаць, знаходзіўся двор сядзібы, на перыферыі якога і захаваліся камяні над пахаваннямі.

Адна з першых ям могільніка II, якая была раскопана (яма № 441), мела авальную форму памерамі 0,6–0,7 x 1,65 м, глыбінёй 0,35 м. Запаўненне ямы складалася са светла-шэрага пласта з невялікімі ўключэннямі вуголяў. У запаўненні ямы выяўлены фрагмент керамікі з венцам, звернутым унутр (надалей в.з.у.), канца XI – 1-й паловы XIII стагоддзя (мал. 3: 12) і кавалак вапняка са следам уздзеяння агню. Костак і слядоў костак не прасочвалася.

Сярод пахавальных ям магчыма вылучыць 2 асноўныя варыянты іх знаходжання. 1-ы варыянт: асобны, побач з іншай ямай; 2-і варыянт: злучаны, калі дзве ямы «насоўваліся» адна на другую (мал. 2: Б). Выключэннямі з вышэй указаных варыянтаў з'яўляліся ямы, якія часткова ўваходзілі ва